

**НЭМЭГДСЭН ӨРТГИЙН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ,
ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ****Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага****1.1.Хууль зүйн үндэслэл**

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Алсын хараа 2050” урт хугацааны хөгжлийн бодлогод эдийн засаг нь өрх, иргэн бүрд тэгш, хүртээмжтэй хүрсэн байх, жижиг, дунд бизнес эрхлэлтийн өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх, хөрөнгө оруулалтын таатай орчин, нөхцөлд өрсөлдөхүйц бичил, жижиг, дунд бизнес эрхлэх зорилтыг дэвшүүлэн “Хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжин өрхийн орлогыг тогтвортой нэмэгдүүлж, дундаж давхаргыг бүрдүүлнэ”, “Нийгмийн бүх салбарт тэгш бус байдлыг багасгаж, дундаж орлоготой иргэдийн тоог нэмэгдүүлж, амьдралын чанарыг дээшлүүлнэ”, “Хөрөнгө оруулалтыг бүрэн дэмжсэн, бизнес эрхлэх таатай орчныг бүрдүүлнэ”, “Олон улсад өрсөлдөх чадвартай бичил, жижиг, дунд бизнес эрхлэгчдийг хөгжүүлж, ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ” гэж тус тус заасан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Шинэ сэргэлтийн бодлого батлах тухай” дунд хугацааны зорилтот хөтөлбөрт урт хугацаанд эдийн засгийн өсөлтийг дунджаар 6 хувьд хадгалж, нэг хүнд ногдох үндэсний орлогыг 2 дахин нэмэгдүүлж, ажиллах хүчний оролцооны түвшнийг 65 хувьд хүргэнэ гэж заасан байна.

“Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр батлах тухай” Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолын 1 дүгээр хавсралтын 3.2.1-д “Татвар, нийгмийн даатгалын шинэчлэл хийх”-ээр заасан бөгөөд энэ хүрээнд бизнес эрхлэгчдийн татварын ачааллыг бууруулах, татварын дэмжлэгүүдийг оновчтой болгож татварын орчныг сайжруулах, хариуцлагатай татвар төлөгчийг дэмжих зэрэг зорилтуудыг тусгасан.

Дээрх зорилтуудыг хэрэгжүүлэх, бизнесийн идэвхжилийг дэмжих, аж ахуйн нэгжүүдэд үйл ажиллагаагаа тэлэх боломжийг олгох, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, ажилчдын хөгжил, хүний нөөцийн бодлогыг дэмжих, ажиллах орчин нөхцөлийг сайжруулах, иргэн, өрхийн татварын ачааллыг бууруулж, бодит орлогыг хамгаалах зэрэг шаардлагууд тулгарч буйг харгалзан Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг боловсрууллаа.

1.2.Практик шаардлага

Нэмэгдсэн өртгийн албан татвар нь дэлхийн улс орнуудад хамгийн түгээмэл хэрэглэгддэг хэрэглээний татвар юм. Тус татварын тогтолцоо нь үйлдвэрлэлийн үе шат бүрийн нэмүү өртөгт ногдуулж, эцсийн хэрэглэгч болох иргэд хэрэглээндээ төлдөг бөгөөд

аж ахуйн нэгжүүдийн хувьд иргэдийн эцсийн хэрэглээндээ төлсөн татварыг суутган авч түүнээс өөрсдийн худалдан авалтдаа төлсөн татварыг хасаж төлбөл зохих татварын хэмжээг тодорхойлдог.

Монгол Улс анх 1998 оноос нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг нэвтрүүлж, улмаар 2007, 2015 онд уг хуулийг шинэчлэн найруулснаас хойш 10 жил өнгөрсөн байна. Үүнээс хойш цар тахал, геополитикийн нөхцөл байдлаас үүдэн инфляц, төгрөгийн ханш, хүүгийн түвшин нэмэгдэж, энэ үед голчлон бага, дунд орлоготой хувь хүн, өрхийн орлогыг хамгаалах, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, аж ахуйн нэгжүүдийн мөнгөн хөрөнгө, эргэлтийн хөрөнгийг дэмжих тухай асуудал чухал ач холбогдолтой байна. Иймд иргэдийн эцсийн хэрэглээндээ төлдөг нэмэгдсэн өртгийн албан татварын ачааллыг бууруулж, аж ахуйн нэгжүүдэд үүсгэж буй хүндрэлийг нэг мөр шийдвэрлэх шаардлагатай байна.

Хуулийн шинэчлэлээс хойших хугацаанд геополитикийн тогтворгүй нөхцөл байдал үргэлжилж, худалдааны бодлогоос үүдэлтэй тодорхой бус байдал нэмэгдэх, голлох эдийн засгуудын өсөлт удаашрах, инфляцын түвшин өсөх зэрэг эрсдэлүүд дэлхийн эдийн засгийн төлөвт бий болоод байна.

Монгол Улсын хувьд инфляцын түвшин жил бүр өсөн нэмэгдэж, 2024 оны 4 дүгээр улирлын байдлаар 9 хувьд хүрсэн ба энэ нь голчлон бага дунд орлоготой иргэн, өрхийн амьжиргаанд сөргөөр нөлөөлж, тэдний бодит орлого, худалдан авах чадварыг бууруулж байна.

Олон Улсын Валютын сангаас нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тогтолцоо сайн улс орноор Шинэ Зеланд Улсыг онцолсон байдаг. Тухайлбал, Шинэ Зеланд Улс нь бүх бараа, үйлчилгээнд нэг ижил татварын хувь хэмжээгээр ногдуулж, татварын чөлөөлөлтийг хамгийн бага түвшинд байлгаснаар бүх нийтээрээ тэгш шударга төлж, бизнес эрхлэхэд нэмэлт дарамт болдоггүй байх нөхцөлийг бүрдүүлсэн байна.

Монгол Улсын хувьд жижиг, дунд бизнес эрхлэгчдийн төлбөрийн чадвар буурах, мөнгөн хөрөнгийн хомсдолд орох, улмаар бизнесийн тогтвортой байдлаа хадгалах болон хөрөнгө оруулалт шинээр татахад хүндрэл үүсэж байна. Монгол Улсын хэмжээнд 2023 оны байдлаар аж ахуйн нэгжүүдийн 57 орчим хувь нь мөнгөн хөрөнгийн дутагдалтай байгаа нь 2019 оныхтой харьцуулахад 27 хувиар өссөн үзүүлэлт юм. Мөн нийт аж ахуйн нэгжүүдийн 34 хувь буюу 32 мянга гаруй компани алдагдалтай ажилласан байна. Түүнчлэн гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын хэмжээ 2019 оноос ердөө 13 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна. Иймээс дээрх нөхцөл байдлыг шийдвэрлэхийн тулд татварын бодлогын холбогдох арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх шаардлага бий болж байна.

Түүнчлэн, өнгөрсөн 2023 оны байдлаар иргэдийн төлсөн нэмэгдсэн өртгийн албан татварын 20 хувийн буцаан олголтын урамшууллаар нийт 316 тэрбум төгрөгийг 1.7 сая иргэнд олгосон байна. Үүнээс хэрэглээ өндөртэй, чинээлэг хэсэг буюу нийт иргэдийн 13 хувь нь нийт буцаан олголтын 60 хувийг авсан байгаа нь өнөөгийн хэрэгжиж буй нэмэгдсэн өртгийн албан татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийн бодлогыг оновчтой, хүртээмжтэй болгон сайжруулах шаардлага үүсэж байна.

Сангийн яам, татвар, гаалийн байгууллага, Монголын үндэсний худалдаа, аж үйлдвэрийн танхим болон Улсын Их Хурлын Тамгын газар хамтран улс орон даяар давхардсан тоогоор 11,000 гаруй татвар төлөгчийг хамруулсан 150 удаагийн уулзалт,

хэлэлцүүлэг зохион байгуулж, 150 мянга орчим санал хүлээн авсан. Хэлэлцүүлгийн үр дүнд суутган төлөгчийн босго нэмэгдүүлэх, үндсэн хөрөнгийн худалдан авалтад төлсөн татварыг шууд хасах, ажил эрхлэлтийг дэмжсэн хөшүүргийг бий болгох, орлого хүлээн зөвшөөрөх суурь зарчмыг өөрчлөх, бүх нийтээрээ жигд төлдөг байх зэрэг саналуудыг нийтлэг байдлаар ирүүлсэн байна.

Энэхүү нөхцөл байдлыг харгалзан татварын бодлогыг илүү уян хатан, ойлгомжтой болгох, аж ахуйн нэгжүүдийн үйл ажиллагааг дэмжих, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, өрхийн татварын ачааллыг бууруулах, хөнгөлөлт чөлөөлөлтийг илүү оновчтой, хүртээмжтэй болгох чиглэлээр Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хуулийг шинэчлэх практик шаардлага үүсэж байна.

Хоёр.Хуулийн төслийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Хуулийн төслийн зорилго нь аж ахуйн нэгжүүдийн үйл ажиллагааг дэмжих, тулгарч буй асуудлыг нэг мөр шийдэх, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, иргэн, өрхийн татварын ачааллыг бууруулах, хөнгөлөлт чөлөөлөлтийг илүү оновчтой, хүртээмжтэй болгох мөн татвар төлөгчдөөс ирүүлсэн нийтлэг асуудлуудыг шийдвэрлэхэд чиглэнэ.

➤ Иргэн, өрхийн татварын ачааллыг бууруулж, бодит орлогыг хамгаалах

Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийг олон улсын шинэлэг чиг хандлага, зарчимд нийцүүлэн оновчтой, хүртээмжтэй болгох замаар иргэдийн төлсөн нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг шаталсан хэлбэрээр 100 хүртэл хувиар буцаан олгох зохицуулалтыг хуулийн төсөлд тусгана.

➤ Бизнесийн идэвхжилийг дэмжих, аж ахуйн нэгжүүдэд үйл ажиллагаагаа тэлэх боломжийг олгох

Аж ахуйн нэгжүүдийн мөнгөн хөрөнгийн хомсдол, эргэлтийн хөрөнгийн дарамтыг бууруулж, бүх нийтээрээ тэгш шударга төлж, бизнес эрхлэхэд нэмэлт дарамт болдоггүй байх нөхцөлийг бүрдүүлсэн зохицуулалтыг хуулийн төсөлд тусгана.

Түүнчлэн ажилчдын хөгжил, хүний нөөцийн бодлогыг дэмжих, ажиллах орчин нөхцөлийг сайжруулах зохицуулалтыг хуулийн төсөлд тусгана.

Хуулийн төсөл нь 7 зүйлээс бүрдэх бөгөөд дараах агуулгатай байна:

- Татвар төлөгч, түүнд үзүүлэх хөнгөлөлтийн талаар;
- Татвар суутган төлөгч, түүний бүртгэлийн талаар;
- Татвар ногдуулах харилцаа, татварын хувь болон чөлөөлөлтийн талаар;
- Худалдан авалтад төлсөн татварын хасалт, татварын эцсийн тооцоо хийх зохицуулалтын талаар;
- Татвар төлөх болон буцаан олгох харилцааны талаар;
- Татварын хялбаршуулсан горим, гадаад улсаас цахимаар үзүүлсэн үйлчилгээг зохицуулах тусгайлсан харилцааны талаар;
- Хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой бусад асуудлуудыг тус тус тусгана.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсэж болох эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар

Хуулийн төсөл батлагдсанаар иргэн, өрхийн хэрэглээндээ төлдөг татварын ачааллыг бууруулж, бодит орлогыг хамгаалж, бизнес, ажил эрхлэлтийг дэмжих ба нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг олон улсын жишгийн дагуу хэрэгжүүлэх нөхцөл бүрдэнэ.

Гадаадын хөрөнгө оруулагчдын татварын орчныг илүү таатай болгож хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэн, татварын орчныг өрсөлдөхүйц болгоно. Аж ахуйн нэгжүүд гадаадын хөрөнгө оруулалтыг илүү хялбар, зардал багатайгаар татах боломжтой болсноор улс орны нийт хөрөнгө оруулалтын хэмжээ нэмэгдэх, эдийн засгийн идэвхжил өсөхөд хувь нэмэр оруулах юм.

Татварын хуулийн шинэчлэл нь бизнес эрхлэгчдэд тулгарч буй нийтлэг асуудлуудыг шийдвэрлэж, аж ахуйн нэгжүүдийн мөнгөн хөрөнгө, эргэлтийн хөрөнгийн дарамтыг бууруулж, бизнесийн идэвхжих, тэлэх бололцоог ханган, үйл ажиллагаагаа өргөжүүлэх боломжийг нэмэгдүүлнэ.

Цаашид хиймэл оюун ухаан, их өгөгдөлд суурилсан системийг нэвтрүүлснээр татвар төлөгчид шаардлагатай мэдээллийг цаг алдалгүй авч, татварын хууль тогтоомжийг дагаж мөрдөхтэй холбоотой асуудлуудыг урьдчилан шийдвэрлэж, Монгол Улсад үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгжүүд, хөрөнгө оруулагчдын үйл ажиллагаа, нийгэм, эдийн засагт эергээр нөлөө үзүүлнэ.

Дөрөв.Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, хуулийг хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль тогтоомжийн төслийн талаар

Хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай нийцүүлэн боловсруулах бөгөөд Мэргэжлийн нэгдсэн холбооны эрх зүйн байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл, Нотариатын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл, Хотын албан татварын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл, Хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн төслийг тус тус боловсруулна.

---o0o---